

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

КВАК СВІТЛАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК [334.716:005.342-048.65](477)

**ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі статистики Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Гринькевич Ольга Степанівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор кафедри статистики.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Алексєєв Ігор Валентинович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри фінансів;

кандидат економічних наук, доцент
Костецький Володимир Володимирович,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування.

Захист дисертації відбудеться «29» вересня 2020 року о 10:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, пр. Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «27» серпня 2020 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний період економічного розвитку характеризується активною взаємодією та швидкими змінами у виробничих і цифрових технологіях, процесах інтелектуалізації праці, для позначення яких використовують поняття четвертої промислової революції. Економічне зростання і рейтинг країни у світовій економіці визначається її інтелектуальним капіталом, здатністю генерувати нові ідеї та реалізовувати їх шляхом інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Високий рівень глобальної конкуренції на ринку промислової продукції, прискорена динаміка її технологічного оновлення та цифровізації зумовлюють актуальність проблем ефективного стимулювання інноваційної діяльності, головним суб'єктом якої традиційно є промислові підприємства.

Глобальна пандемія 2020 року загострила проблеми доступу до фінансових ресурсів і ринків капіталу, але водночас виявила стратегічне значення для кожної країни державної підтримки високотехнологічних галузей, зокрема, фармацевтичної промисловості, виробництва електроніки і телекомунікаційного обладнання, медичної, високоточної та оптичної техніки. Розвиток таких видів діяльності ґрунтується на підвищенні інтелектуалізації праці і потребує додаткових інвестицій у комерціалізацію знань, а відтак – в інноваційну сферу.

Проблематика розвитку інноваційної сфери та її стимулювання перебуває у фокусі досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Теорії інновацій, їхньому впливу на динаміку економічного розвитку, національну безпеку присвячені праці П. Друкера, Д. Львова, М. Портера, Р. Солоу, Б. Твісса, Р. Фостера, К. Фрімена, М. Хаммера, П. Хоувітта та ін. Наукові підходи до формування стратегій інноваційного розвитку, інноваційної політики держави та її регіонів розвивають у своїх дослідженнях О. Амоша, Ю. Бажал, Б. Буркинський, В. Геєць, А. Гречан, М. Денисенко, Н. Демчишак, Я. Жаліло, О. Жилінська, В. Захарченко, С. Ілляшенко, В. Корнєєв, М. Крупка, О. Лапко, Л. Ліпич, Б. Малицький, О. Макар, І. Маркін, С. Матковський, О. Мельник, О. Москаленко, Ж. Поплавська, І. Ревак, В. Семиноженко, А. Сидорова, О. Сорочак, Л. Федулова, Н. Чухрай, З. Юринець. Роль інтелектуального потенціалу у реалізації інноваційно-інвестиційних моделей розвитку економіки, напрями його стимулювання та розвитку висвітлюють Е. Лібанова, В. Антонюк, О. Грішнова, О. Гринькевич, О. Іляш, І. Мойсеєнко, В. Приймак, У. Садова, О. Стефанишин, Л. Шевченко та ін. Інструменти стимулювання інноваційної діяльності, джерела її фінансування та їхня диверсифікація є предметом наукових пошуків І. Алексєєва, В. Бондарчука, З. Варналія, Л. Гораль, А. Дегтяра, Я. Дропи, В. Костецького, І. Лютого, І. Михасюка, О. Рожка, М. Скиби, І. Юхновського, О. Яценко та ін.

Отож сьогодні сформовано теоретико-методологічну основу дослідження інноваційної сфери та її державного регулювання. Проте потребують глибшого вивчення сучасні тенденції розвитку інституційної структури інноваційної сфери, нові форми стимулювання інноваційної активності промислових підприємств з урахуванням їхніх особливостей і потенціалу розвитку стратегічних галузей промисловості. Важливість досліджуваної проблематики для вітчизняної економіки посилюється загрозливою тенденцією зменшення обсягів промислового виробництва, низькою часткою інноваційної продукції, потребами модернізації промисловості та пошуку нових моделей її розвитку. Актуальність, теоретична і практична значущість цих проблем зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, основні завдання,

предмет, об'єкт і логіку наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до основних напрямів наукових досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернігівського національного технологічного університету, Полтавської державної аграрної академії. Зокрема, здобувач є співвиконавцем таких науково-дослідних тем: «Методологія формування та використання статистичної бази даних та метаданих в регіональному управлінні» (№ держ. реєстрації 0116U001642), у межах якої запропоновано методику стратегічної діагностики підприємств промислових видів діяльності, «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ держ. реєстрації 0118U004407) – розроблено матричну модель вибору інноваційно-інвестиційної стратегії промислових підприємств; «Управління національною безпекою в умовах глобалізаційних викликів: макро-, мікро-, регіональний та секторальний виміри» (№ держ. реєстрації 0118U005209) – обґрунтовано рекомендації щодо стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури в західному регіоні України на засадах кластерного та проектного підходів.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертації – поглибити теоретико-методичні засади та розробити науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності (далі – ЕМСІД) промислових підприємств України.

Поставлена мета дослідження конкретизована у таких завданнях:

- поглибити поняттєвий апарат дослідження інноваційної сфери з урахуванням особливостей її розвитку та стимулювання у промисловості;
- охарактеризувати інституційне забезпечення переходу промисловості України до інноваційної моделі розвитку, зокрема організацію та нормативно-правові акти державного регулювання інноваційної діяльності;
- обґрунтувати мету і складові економічного механізму в системі стимулювання інноваційної активності промислових підприємств;
- розвинути інструментарій інформаційно-аналітичного забезпечення підтримки рішень у державному регулюванні інноваційним розвитком з урахуванням міжнародних і європейських стандартів обліку та аналізу інновацій;
- оцінити конкурентні позиції промисловості України в інноваційній сфері з використанням міжнародних, європейських і національних індикаторів;
- проаналізувати стан, динаміку та джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у контексті ефективності механізму її стимулювання;
- виявити домінантні тенденції розвитку інноваційної інфраструктури промисловості, напрями її державної підтримки в Україні та світі;
- розробити науково-методичні підходи до стратегічної діагностики промислових видів діяльності з урахуванням галузевих особливостей їхнього сукупного потенціалу та рівня реалізації в інноваційній сфері України;
- визначити інституційні форми стимулювання інноваційної інфраструктури промисловості відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку промислового комплексу України, його високотехнологічних галузей і цілей сталого розвитку;
- здійснити моделювання вибору стратегій інноваційного розвитку суб'єктів промисловості, щоб обґрунтувати напрями їхнього економічного стимулювання з урахуванням інвестиційної привабливості й інноваційного потенціалу.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання інноваційної

діяльності промислових підприємств України.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні засади функціонування і розвитку економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної науки, теорії державного регулювання, інновацій та інноваційного розвитку. У процесі дослідження використано такі методи: узагальнення та систематизації – для розуміння й уточнення сутності основних понять інноваційної сфери та виявлення їхніх особливостей у промисловості, аналізу та синтезу – у типології складових інституційного забезпечення стимулювання інноваційної діяльності, побудові відповідної концептуальної схеми; методи статистичного аналізу – у процесі виявлення закономірностей динаміки, структури та взаємозв'язків в інноваційній сфері промисловості України, ефективності її економічного стимулювання; методи стратегічного аналізу – з метою обґрунтування пріоритетів інноваційного розвитку промислових видів діяльності; теорія нечітких множин і матричний підхід – у моделюванні вибору стратегій інноваційного розвитку підприємств, візуалізації – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційною базою дисертації є нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України з питань державного регулювання інноваційної сфери, інформаційно-аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Євростату, міжнародних організацій; аналітичних центрів, праці вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна отриманих результатів. До головних наукових результатів, які становлять особистий здобуток дисертанта і виносяться на захист, належать такі:

удосконалено:

- науково-методичні підходи до стратегічної діагностики видів економічної діяльності, які, на відміну від існуючих, враховують галузеві особливості промисловості за критеріями і показниками сукупного потенціалу підприємств (людського, науково-дослідного, фінансово-економічного, екологічного) та рівнем його реалізації в інноваційній сфері. Це дало змогу обґрунтувати стратегічні пріоритети розвитку і стимулювання інноваційної активності з урахуванням специфіки видів промислової діяльності суб'єктів господарювання;

- інформаційно-аналітичний інструментарій ЕМСІД в частині використання індикаторів сталого розвитку, Європейського інноваційного табло, розширення об'єктів державних статистичних обстежень з питань інновацій за рахунок малого бізнесу, побудови сателітного рахунку інноваційної діяльності. Запропоновані підходи забезпечать моніторинг ефективності стимулювання інноваційної сфери, гармонізацію вітчизняної системи обліку інновацій з європейськими та міжнародними стандартами, а відповідно – сприятимуть прозорості механізму їхньої фінансової підтримки;

- систему організаційно-правового забезпечення механізму стимулювання інноваційної інфраструктури промисловості України в частині державної та регіональної підтримки кластерних систем. Це допомогло аргументувати доцільність створення українсько-польського промислового кластера «Надбужжя», щоб підвищити ефективність використання потенціалу прикордонних регіонів України і Польщі в системі їхньої енергетичної безпеки та сталого розвитку;

- методологію вибору стратегії інноваційного розвитку підприємств, яка ґрунтується на використанні теорії нечітких множин для визначення рівня інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу суб'єктів промисловості. Запропоновані методологічні підходи дали змогу обґрунтувати стратегічні напрями розвитку і реалізації інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств України та їх економічного стимулювання;

набули подальшого розвитку:

- поняттєвий апарат дослідження інноваційної сфери в частині розуміння інноваційної діяльності як процесу перетворення новацій у інновації, інноваційного підприємства як суб'єкта господарювання, що розробляє, виробляє інноваційні продукти, витрати на виробництво яких у грошовому вимірі перевищують 70 відсотків загальних затрат на всі види продукції. Такий підхід сприятиме розширенню кола об'єктів стимулювання інноваційної діяльності, зокрема через запровадження реєстру інноваційних підприємств і критеріїв їх визначення;

- теоретико-методичні підходи до удосконалення ЕМСІД в частині розроблення його концептуальної схеми, що передбачає визначення мети, об'єктів, інститутів і принципів стимулювання та сприятиме цілісному розумінню сутності і структури системи державної підтримки інноваційної сфери промисловості з метою підвищення її внеску у сталий розвиток і конкурентоспроможність економіки України;

- класифікація нормативно-правового забезпечення ЕМСІД в Україні, що передбачає систематизацію нормативних актів за трьома групами об'єктів регулювання (1 – сфера інтелектуальної власності; 2 – науково-технічна та власне інноваційна діяльність; 3 – ширше коло відносин в інноваційній сфері), що дає змогу оптимізувати інституційну підтримку інноваційної активності з урахуванням етапів інноваційного процесу, об'єктів стимулювання, а також повноважень органів влади в регулюванні інноваційної сфери;

- методичні підходи до аналізу стану, динаміки та джерел фінансування інноваційної активності промислових підприємств, що допомогли виявити закономірності їхнього інноваційного розвитку, ефективність економічного стимулювання, з'ясувати сильні та слабкі сторони інноваційної сфери у промисловості України з використанням міжнародної системи індикаторів.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення дисертації, які мають практичну значущість, пройшли апробацію і прийняті до впровадження в діяльності: Департаменту економічної політики Львівської облдержадміністрації в удосконаленні науково-методичного супроводу регіональної політики інноваційного розвитку промисловості (довідка № 1-12-325 від 05.08.2020 р.); Головного управління статистики у Львівській області під час моніторингу інноваційного потенціалу економіки у Стратегії розвитку Львівської області (довідка № 02-08/125 від 13.03.2020 р.); ТОВ «Карпатські мінеральні води» в обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку в умовах переходу на інноваційні види тари та зберігання продукції на основі біопластику (довідка № 17 від 09.04.2020 р.).

Теоретико-методичні рекомендації, розроблені здобувачем, використовують у Львівському національному університеті імені Івана Франка під час викладання дисциплін «Статистичний аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності», «Бізнес-статистика», «Методи репрезентативних обстежень в економіці з використанням прикладних програм» (довідка №1464–н від 12.06.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наведені в дисертації висновки та положення наукової новизни автор отримав особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використано лише ті ідеї та пропозиції, що є результатом особистої праці здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації було представлено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи» (15-16 травня, 2009 р., Львів); «Реформування економіки України: стан та перспективи» (25-26 листопада 2010 р., Київ); «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку» (20 травня 2010 р., Хмельницький); «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (18-19 квітня, 2016 р., Львів); «Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні» (19-21 жовтня 2017 р., Львів); «Теорія і практика управління в умовах суспільних викликів» (6 червня 2019 р., Львів); «Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація» (26 березня 2020 р., Київ).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 21 наукову працю загальним обсягом 7,4 д.а. (особисто автору належить 5,3 д.а.), з них 3 статті у монографіях (у т. ч. 2 у міжнародних), 11 – у фахових наукових виданнях України (у т. ч. 2 статті у наукових журналах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних, з яких 1 – у Web of Science Core Collection), 7 – публікацій за матеріалами конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 192 сторінках машинописного тексту. Робота містить 27 таблиць, 58 рисунків, 26 додатків. Список використаних джерел налічує 246 позицій і наводиться на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їхнє практичне значення, відображено дані про апробацію, публікації, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності**» розвинуто поняттєвий апарат дослідження інноваційної діяльності та її особливості в промисловості, визначено складові економічного механізму в системі стимулювання інноваційної діяльності, систематизовано організаційно-правове забезпечення державного регулювання інноваційної сфери в Україні, охарактеризовано інформаційно-аналітичний інструментарій управління інноваційним розвитком і напрями його вдосконалення.

На підставі узагальнення вітчизняних і зарубіжних праць з питань інновацій, а також аналізу нормативно-правового забезпечення пропонуємо визначення інноваційної діяльності як складного процесу, який полягає у перетворенні новацій зазвичай у формі нових ідей, в прикладні інновації з метою забезпечення соціального, економічного, екологічного чи іншого суспільного ефекту. Аргументовано, що інноваційна діяльність у промисловості має особливості, які пов'язані з видами новацій та інновацій, до яких зараховуємо винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції. Через інноваційний процес новації

трансформуються в інновації, які відповідно до міжнародної системи обліку та звітності підприємств, класифікують на продуктові, процесові, організаційні, маркетингові.

Зважаючи на складність визначення рівня новизни продукції в сучасній системі обліку та звітності, зроблено висновок, що інноваційним підприємством доцільно вважати суб'єкт господарювання, щодо якого виконуються такі умови: 1) підприємство має зареєстровані інноваційні проекти і веде окремий бухгалтерський облік щодо їхнього виконання; 2) витрати на інноваційну діяльність перевищують 70 % загальних затрат його діяльності. Такий підхід розширює коло об'єктів економічного стимулювання завдяки врахуванню усіх видів і результатів інноваційної діяльності, а не лише продуктових інновацій, передбачених Законом України «Про інноваційну діяльність».

Результативність та ефективність процесів комерціалізації знань залежить від економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності (ЕМСІД), який з позицій системно-структурного підходу пропонуємо визначати як сукупність економічних підходів, методів, інструментів і важелів впливу на інноваційну активність суб'єктів промисловості України, щоб забезпечити її конкурентоспроможність та збільшити внесок у сталий розвиток економіки. З погляду розуміння економіки як системи відносин сутністю ЕМСІД є сукупність процедур і правил економічних взаємовідносин суб'єктів господарювання, інститутів влади та інших зацікавлених сторін щодо підвищення інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств з метою забезпечення їхньої конкурентоспроможності та збільшення внеску у сталий розвиток економіки.

У дисертації розроблено концептуальну схему ЕМСІД (рис. 1), інституційну основу якого формують три інститути: держава, бізнес і громадськість, а відповідними інструментами заохочення є державне регулювання, ринкові стимули, суспільні вимоги. Напрями державного регулювання визначає законодавство України, зокрема, шляхом фінансової підтримки виконання інноваційних проектів, стимулювання фінансових установ, що кредитують такі проекти, встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності. Найпоширенішими формами державної підтримки в ЕМСІД є контрактне фінансування, гранти та державні замовлення.

Аргументовано, що економічний механізм є складовою ширшої – інституційної системи стимулювання інноваційної діяльності, яка охоплює нормативно-правову, організаційну та інформаційно-аналітичну складові, покликані забезпечити реалізацію національних інтересів, ринкових стимулів і суспільних вимог.

Для вдосконалення організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної сфери запропоновано систематизувати нормативні документи за трьома групами об'єктів: перша – регулює відносини у сфері інтелектуальної власності; друга – відносини власне в інноваційній та науково-технічній діяльності; третя – ширше коло відносин, які пов'язані з інноваціями. Такий підхід сприятиме удосконаленню економічного стимулювання інноваційної активності з урахуванням етапів інноваційного процесу, а також розподілу повноважень в організації державного регулювання інноваційної активності промислових підприємств. У результаті вивчення зарубіжного досвіду стимулювання інноваційної діяльності та умов його імплементації в Україні обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень у вітчизняне законодавство, а саме: у Законі «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» – передбачити напрями державної підтримки підприємств з урахуванням розвитку економік п'ятого і шостого технологічного укладів, стимулювання створення кластерів як форми державно-приватного партнерства.

Рис. 1. Концептуальна схема економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України

Джерело: розроблено автором.

В Україні сформована методологічна база аналітичного супроводу державної інноваційної політики, інформаційною основою якої є державні статистичні обстеження великих і середніх підприємств. Зважаючи на домінуючу роль малого бізнесу в інституційній структурі економіки, розроблено методичні підходи для розширення кола обстежуваних одиниць з питань інновацій за рахунок вибірки малих підприємств, які враховують вимоги спрощеної системи обліку та звітності для цього сегмента підприємництва. Обґрунтовано, що удосконалення інформаційно-аналітичного інструментарію ЕМСІД має бути спрямоване на вирішення таких завдань: 1) гармонізація вітчизняної статистики інновацій з індикаторами досягнення Цілей сталого розвитку, Європейського інноваційного табло; 2) орієнтація на актуальні інформаційні потреби, зокрема стратегічної діагностики потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств; 3) удосконалення методології обліку інноваційної діяльності на основі сателітного рахунку, який дає змогу виконувати макроекономічний аналіз ефективності розподілу коштів на інновації за джерелами їх надходження і напрямками кінцевого використання.

У другому розділі «Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств та ефективності її стимулювання в Україні» проаналізовано позиції України в глобальній системі інноваційного розвитку, з'ясовано її сильні та слабкі сторони, визначено закономірності динаміки, структури та взаємозв'язків у фінансуванні інноваційної діяльності, виявлено тенденції формування інноваційної інфраструктури вітчизняної промисловості та ефективність її економічного стимулювання.

На підставі порівняльного аналізу інноваційної сфери України щодо світового рівня з'ясовано, що Україна має високий освітній і науковий потенціал, здатний продукувати різноманітні нововведення у вигляді наукових розробок, патентів, проте їхнє застосування у промисловому виробництві залишається на низькому рівні. Україна помітно відстає в глобальному інноваційному розвитку за показниками продуктивності праці, обсягів фінансування наукових досліджень і диверсифікації відповідних джерел, про що свідчить рейтинг країни в глобальній інноваційній сфері впродовж 2014-2019 років (див. табл. 1).

Таблиця 1

Україна у глобальному вимірі індикаторів інноваційного розвитку

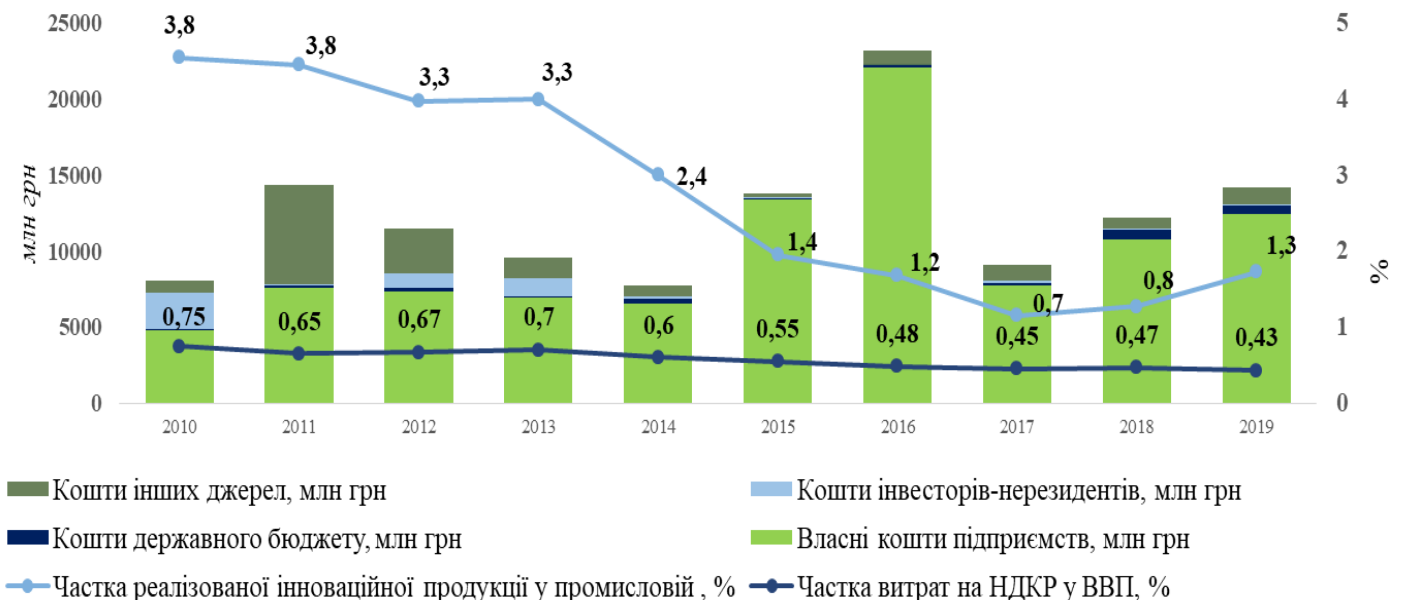
Міжнародні індекси та їхні окремі складові	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Глобальний індекс інновацій	63	64	56	50	43	47
Індекс інноваційного розвитку за Блумберг	42	33	41	42	46	53
<i>складові індексу/субіндекси</i>						
- продуктивність праці	50	48	50	50	50	60
- технологічні можливості	47	40	46	47	48	58
- рівень витрат на дослідження та розробки у ВВП	43	39	45	44	47	54
- ефективність вищої освіти	5	5	5	4	21	28
- патентна активність	27	25	28	27	27	35
- кількість високотехнологічних підприємств	35	31	36	34	32	35
- концентрація дослідників	44	39	42	44	46	48
Європейське інноваційне табло	34	35	35	35	36	36
Індекс глобальної конкурентоспроможності	84	76	79	85	81	85

Джерело: складено автором за даними міжнародних та європейських статистичних офісів.

Згідно з Європейським інноваційним табло (ЄІТ) людські ресурси – найсильніша складова інноваційної сфери України, яка має високі значення кількості випускників докторантури, заявок на патенти та винаходи. Складова «Фінанси та підтримка інновацій» в ЄІТ – найслабша сторона інноваційної діяльності в Україні. Низький бал має Україна за індикаторами кількості і частки малих і середніх підприємств, які впроваджують інновації.

Лідерами серед промислових видів економічної діяльності в Україні за сумарним індексом інновацій є виробництво фармацевтичних продуктів і препаратів, автотранспортних засобів, комп'ютерів, електронної й оптичної продукції. За кількістю суб'єктів господарювання, які впроваджували інновації, найкращі позиції займають харчова промисловість, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, а також водопостачання та поводження з відходами. До трійки регіонів України з найвищими показниками інноваційного розвитку входять: м. Київ, Харківська та Дніпропетровська області.

Головним джерелом фінансування інноваційної діяльності в промисловості України впродовж 2000-2019 років є власні кошти підприємств. Частка витрат з державного бюджету у 2019 році становила 3,4% і була спрямована на такі напрямки: виконання зобов'язань України у Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020», реалізацію проєктів, що фінансуються з фонду Державного регіонального розвитку, забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій, повернення кредитів на реалізацію інноваційних та інвестиційних проєктів. Негативною тенденцією в Україні є зменшення обсягів фінансування інновацій іноземними інвесторами (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка джерел фінансування інновацій та частки інноваційної продукції промислових підприємств України у 2010-2019 роках

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України.

Проведений аналіз виявив, що більшість індикаторів, які характеризують інноваційну активність промислових підприємств України впродовж 2015-2019 років, залишаються на низькому рівні. Частка інноваційної продукції в обсязі промислової не

перевищує 1,5%. Основними видами інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є впровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій, а напрямами витрат – придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, на фінансування яких припадало 71,6% інноваційних витрат у 2019 році. Частка фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в Україні не перевищує 0,5% ВВП, тоді як у країнах Євросоюзу цей показник не нижчий за 2-3%, в Японії – 3-4%. Водночас позитивною тенденцією в Україні є поступове зростання частки підприємницького сектору у фінансуванні наукових досліджень і розробок.

Як свідчить зарубіжний досвід, одним із напрямів економічного стимулювання інноваційної діяльності є зниження процентної ставки за кредитами. Результати аналізу паралельних динамічних рядів за 2000-2018 роки вказують на поступове зростання інноваційних витрат вітчизняних промислових підприємств зі зменшенням середньої процентної ставки за кредитами.

Вивчивши процеси формування інноваційної інфраструктури, з'ясували, що на початок 2020 року в Україні провадили діяльність 28 наукових, 16 технологічних і 44 індустріальних парків, 31 кластер. За показниками їхньої діяльності Україна суттєво відстає від глобальних трендів. Міжнародний досвід підтримки об'єктів інноваційної інфраструктури пов'язаний зі створенням сприятливих умов для інвесторів, які здатні принести з собою інноваційні технології та створити робочі місця. Крім податкових пільг, поширеними напрямами економічного стимулювання інноваційної інфраструктури промисловості є державна компенсація початкових інвестицій, спеціальні гранти на створення робочих місць, співфінансування навчальних програм для працівників тощо. Обґрунтовано, що зважаючи на нові умови функціонування інноваційних та індустріальних парків і кластерів, актуальними завданнями економічного стимулювання їхнього розвитку в Україні є відновлення частини податкових пільг, збільшення державного фінансування на початкових етапах формування, підвищення компетентностей дослідників у підготовці інноваційних проєктів, спрямованих на модернізацію промисловості.

Потужним стимулом для активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств може стати укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції (АСАА), що забезпечить запровадження режиму «промислового безвізу» в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і значно полегшить умови доступу продукції українських виробників, зокрема малого і середнього бізнесу, на європейські ринки.

У третьому розділі **«Модернізація економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України»** реалізовано кластерний і проєктний підходи до підтримки інноваційної активності промислових підприємств прикордонних регіонів України та Польщі, розроблено методіку стратегічної діагностики промислових видів економічної діяльності в Україні, визначено пріоритети їхнього інноваційного розвитку і стимулювання, здійснено моделювання вибору стратегії інноваційного розвитку суб'єктів промисловості.

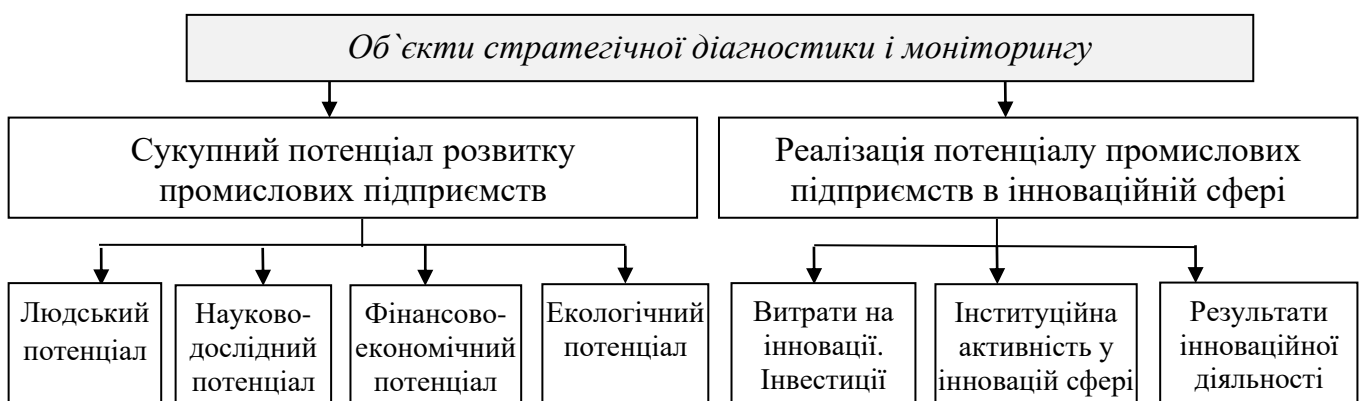
Інституційні форми стимулювання інноваційного розвитку промисловості обґрунтовано з урахуванням стратегічних документів з питань промисловості, інновацій та регіонального розвитку, зокрема Стратегії розвитку інноваційної сфери України на період до 2030 року, Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до

2025 року, Цілей сталого розвитку, Державної стратегії регіонального розвитку, проєкту Стратегії розвитку промислового комплексу до 2025 року.

На підставі кластерного підходу аргументовано доцільність формування мережі підприємств, наукових установ і суб'єктів ринкової інфраструктури для реалізації інноваційних проєктів. Розроблено організаційну схему міжрегіонального промислового кластера «Надбужжя», метою якого є забезпечення сприятливих умов для інноваційного підприємництва у сфері циркулярної економіки шляхом спільного використання і розвитку інтелектуального, виробничого й інфраструктурного потенціалу прикордонних регіонів України та Польщі. Формою реалізації завдань кластера може стати підготовка проєктів регіонального розвитку, що фінансуються за рахунок коштів Євросоюзу, спрямованих на розвиток громад і територій в Україні.

Результати кластерного аналізу виявили, що базовими підприємствами інноваційного промислового кластера «Надбужжя» можуть стати нафтопереробний комплекс Галичина Львівської області (Україна), нафтопереробні підприємства Rafineria Jaslo S.A. та Rafineria Jedlicze, підприємство з виробництва гуми Stomil Sanok Жешувського воєводства (Польща). Зусилля учасників кластера пропонуємо зосередити на інноваційно-інвестиційних проєктах з будівництва нафтопереробного комплексу в Україні, підприємств з виробництва біогазу та біопластику, зокрема проєкті «Сталий розвиток харчової промисловості регіону на засадах циркулярної економіки та інновацій».

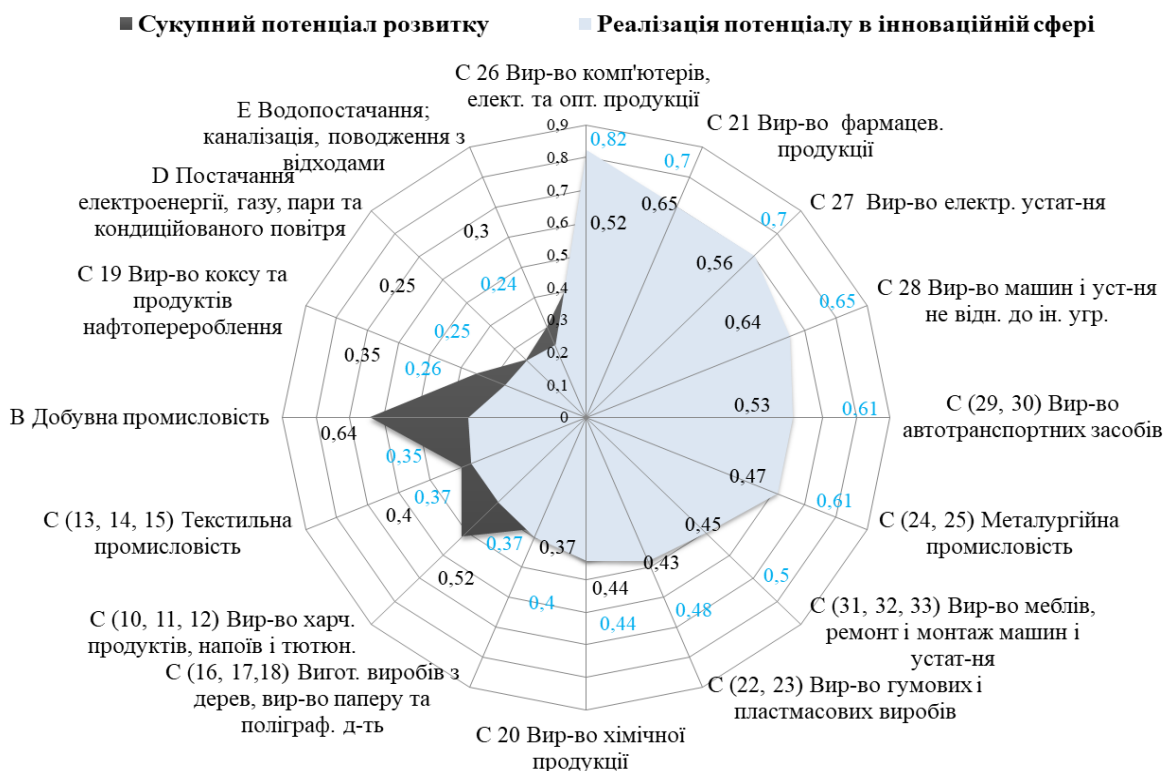
Державна підтримка інноваційної моделі розвитку промисловості передбачає визначення відповідних стратегічних орієнтирів. Щоб їх обґрунтувати для промислових підприємств за секціями Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) розроблено методику моніторингу. Його основні завдання такі: 1) оцінити сукупний потенціал підприємств; 2) визначити рівень його реалізації в інноваційній сфері; 3) аргументувати стратегічні пріоритети інноваційного розвитку. Перелік показників моніторингу запропоновано визначати за схемою, зображеною на рис. 3.

Рис. 3. Об'єкти стратегічної діагностики і моніторингу потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств

Джерело: авторська розробка

Інтегральну оцінку кожного з субіндексів моніторингу визначено з використанням вербально-числової шкали Харрінгтона. Результати інтегрального оцінювання сукупного потенціалу промислових підприємств та його реалізації в інноваційній сфері у 2018 році зображено на рис. 4.

Рис. 4. Сукупний потенціал розвитку промислових підприємств і його реалізація в інноваційній сфері

Примітка. Коди подано відповідно до Класифікації видів економічної діяльності.

Джерело: авторська розробка.

З використанням запропонованих науково-методичних підходів обґрунтовано стратегії інноваційного розвитку підприємств у розрізі промислових видів діяльності в Україні (рис. 5), а також напрями стимулювання їхньої реалізації.

Реалізація потенціалу в інноваційній сфері	Висока (0,63-1]	Стратегія ключових технологій -	Стратегія нових видів економічної діяльності С (26, 27)	Стратегія активного інноваційного лідера С (21, 28)
	Задовільна (0,37-0,63]	Стратегія співпраці С (16, 17, 18)	Стратегія диференціації С (20, 22-25, 29-33)	Пасивна наступальна стратегія
	Низька (0,00-0,37]	Стратегія інноваційних змін Е, D С (19)	Стратегія низько-технологічних, базових видів діяльності С (10-15)	Імітаційна стратегія (B)
		Низький (0,00-0,37]	Задовільний (0,37-0,63]	Високий (0,63-1]
Сукупний потенціал розвитку промислових підприємств				

Рис. 5. Матриця вибору стратегій інноваційного розвитку для підприємств промислових видів діяльності в Україні

Примітка. Коди подано відповідно до Класифікації видів економічної діяльності.

Джерело: авторська розробка.

У роботі запропоновано вибирати стратегію інноваційного розвитку суб'єктів промисловості (мікрорівень) на основі визначення інтегральної оцінки їхньої

інвестиційної привабливості (X) та інноваційного потенціалу (Y). Кількісну оцінку інтегральних показників X та Y доцільно виконати за формулами подвійної згортки:

$$X_n = \sum_{i=1}^n \alpha_i \sum_{j=1}^5 \beta_j \mu_{ij}(x_i), \quad (1)$$

$$Y_m = \sum_{k=1}^m \alpha_k \sum_{j=1}^5 \beta_j \mu_{kj}(y_k), \quad (2)$$

де α_i та α_k – вагомості i -го та k -го базових показників у згортці; $\mu_{ij}(x_i)$ та $\mu_{kj}(y_k)$ – значення функцій належності j -го якісного рівня стосовно поточного значення i -го та k -го базових показників; β_j – вузлові точки стандартного п'ятирівневого нечіткого 01-класифікатора.

Стандартний п'ятирівневий нечіткий 01-класифікатор будується на 01-носії і дає змогу описувати п'ять значень лінгвістичної змінної «Рівень показника»: «Дуже низьке», «Низьке», «Середнє», «Високе» та «Дуже високе». Для опису підмножин значень лінгвістичної змінної «Рівень показника» використовують систему з п'яти функцій належності трапецевидної форми. Для всіх базових показників побудовані трапецевидні функції належності.

Результати апробації методики за даними відкритої звітності трьох машинобудівних підприємств України виявили, що їхній інноваційний розвиток можуть забезпечити такі стратегії: для ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів» – стратегія інноваційних змін, яка передбачає повну модернізацію виробництва; для СП ТзОВ «Сферос-Електрон» і «ЛЕОНІ» доцільно застосувати стратегію диференціації, яка полягає у впровадженні інновацій, що вдосконалюють існуючий товарний асортимент відповідно до потреб споживача. Для реалізації інноваційних стратегій з максимальною підтримкою з боку держави та приватних інвесторів важливо, по-перше, розміщувати інформацію про індикатори інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості на сайтах підприємств; по-друге – розробити інноваційний проект, який реалізує вибрану стратегію, у тім числі у рамках співпраці з учасниками промислового чи регіонального кластера або інноваційного парку; по-третє – здійснити державну реєстрацію проекту.

Обґрунтовано, що перспективними напрямками державної підтримки інноваційної активності суб'єктів промисловості можуть стати такі податкові стимули: 1) встановлення норми прискореної амортизації третьої та четвертої групи основних засобів для підприємств, які реалізують інноваційні проекти; 2) для інноваційних підприємств – сплата земельного податку розміром 50 % чинної ставки оподаткування, зменшення на 50% податку на додану вартість і податку на прибуток, одержаного від виконання інноваційних проектів (кошти зараховують на спеціальний рахунок платника податків і використовують лише на фінансування інноваційної діяльності); 3) запровадження дослідницького податкового кредиту для підприємств, що не мають статусу інноваційного. Їхнє стимулювання полягає у зменшенні нарахованого податку на прибуток на суму, що дорівнює частці витрат на інноваційну діяльність у поточному році, але не перевищує 50%. Додаткової підтримки потребують також вітчизняні підприємства, які у виробничому процесі застосовують шостий технологічний уклад (біотехнології, нанотехнології, фотоніку, штучний інтелект), зокрема, в частині звільнення від сплати мита та податку на додану вартість на сировину, устаткування, обладнання, комплектуючі й інші товари, які не виробляють в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано наукові положення та практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств з метою підвищення їхнього внеску у сталий розвиток і конкурентоспроможність економіки України.

1. Узагальнення наукових підходів до розуміння сутності інноваційної діяльності, а також вивчення нормативно-правового забезпечення її державного регулювання дають підстави сформулювати визначення цього поняття як складного процесу, який полягає у перетворенні новацій, зазвичай, у формі нових ідей, в інновації з метою забезпечення соціального, економічного, екологічного чи іншого суспільного ефекту. Зважаючи на складність оцінювання рівня новизни промислової продукції, запропоновано визначати інноваційне підприємство з позиції витратного методу, згідно з яким інноваційним є суб'єкт господарювання, що, по-перше, має зареєстровані інноваційні проєкти і веде окремий бухгалтерський облік щодо їхнього виконання; по-друге, здійснює витрати на інноваційну діяльність, які перевищують 70% загальних затрат. Такий підхід розширює коло об'єктів економічного стимулювання завдяки врахуванню усіх видів і результатів інноваційної активності.

2. Аргументовано класифікувати нормативно-правове забезпечення з питань стимулювання інноваційної діяльності на три групи: 1) акти, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності; 2) акти, що регулюють відносини власне в сфері інноваційної та науково-технічної діяльності; 3) акти, які регулюють ширше коло господарських відносин, що пов'язані з інноваційною сферою. Такий підхід сприятиме удосконаленню інституційної підтримки інноваційної діяльності з урахуванням етапів інноваційного процесу та принципу розподілу повноважень у державному регулюванні інноваційної сфери.

3. Сутністю економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності є сукупність економічних методів, підходів, інструментів і важелів впливу на інноваційну активність суб'єктів промисловості з метою забезпечення її конкурентоспроможності та збільшення внеску у сталий розвиток економіки. У роботі запропонована концептуальна модель ЕМСІД, інституційною основою якої є інструменти державного регулювання, ринкові стимули та суспільні вимоги, а базовими принципами – пріоритетність інтересів національної безпеки, підвищення стандартів якості життя, розподіл повноважень у державному регулюванні, моніторинг ефективності стимулювання. У дослідженні ЕМСІД виокремлено неформальні та формальні інститути стимулювання інноваційної діяльності. До неформальних зараховано інститути, які мають непрямий вплив на інноваційну активність, а саме, національну самовизначеність, історичний досвід, інноваційну культуру, проінформованість суспільства, до формальних – інститути прямого впливу, а саме, нормативно-правові акти, інститути державної влади.

4. Визначено напрями вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення ЕМСІД промислових підприємств України в частині таких завдань: 1) гармонізація системи показників з Європейським інноваційним табло та індикаторами досягнення Цілей сталого розвитку; 2) забезпечення представництва малого бізнесу у звітності з питань інновацій; 3) використання аналітичних показників, які дають змогу обґрунтувати пріоритети інноваційного розвитку

промисловості, а також оцінити відповідний суспільний ефект; 4) удосконалення методології обліку інноваційної діяльності з використанням допоміжного сателітного рахунку.

5. Оцінка стану інноваційної сфери України щодо світового рівня виявила, що Україна має освітній і науковий потенціал, здатний продукувати наукові ідеї та розробки, проте рівень їхньої комерціалізації залишається на низькому рівні. У підсумку, Україна відстає за такими критеріями розвитку інноваційної сфери – продуктивність праці та фінансове забезпечення інноваційної діяльності. Згідно з Європейським інноваційним табло, людські ресурси – найсильніша складова інновацій для України, яка має високі значення індикаторів випускників докторантури, заявок на патенти. Слабкими сторонами розвитку інноваційної сфери України є фінансова підтримка інновацій, інноваційна активність суб'єктів малого та середнього бізнесу, а також рівень витрат на наукові дослідження та конструкторські розробки.

6. Проаналізовано дієвість економічного стимулювання інноваційної діяльності як об'єкта державного регулювання в Україні. Індикатори інноваційної активності суб'єктів промисловості впродовж останніх років залишаються на низькому рівні. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової не перевищує 1,5%. Домінуючі напрями інноваційної діяльності вітчизняних підприємств – придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, а джерело їхнього фінансування – власні кошти підприємств. Негативною тенденцією є зменшення обсягів фінансування інновацій іноземними інвесторами.

7. На підставі дослідження процесів функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури в Україні виявлено, що за показниками їхньої діяльності Україна суттєво відстає від глобальних трендів. Для економічного стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду важливими є такі завдання: 1) відновити частину податкових пільг з урахуванням нових умов функціонування інноваційних парків і кластерів; 2) збільшити державне фінансування на початкових етапах формування об'єктів інноваційної інфраструктури; 3) упорядкувати нормативно-правове забезпечення щодо їхнього функціонування.

8. Акцентовано, що державна підтримка інноваційної моделі розвитку промисловості передбачає наявність відповідних стратегічних орієнтирів. Для їх обґрунтування з урахуванням галузевих особливостей промисловості розроблено науково-методичний підхід, який забезпечує формування матриці стратегій інноваційного розвитку підприємств за видами економічної діяльності. Побудова матриці стратегій базується на діагностиці сукупного потенціалу промислових підприємств і рівня його реалізації в інноваційній сфері. В результаті застосування методики для кожного з промислових видів діяльності в Україні окреслено стратегію інноваційного розвитку, обґрунтовано пропозиції щодо напрямів економічного стимулювання її реалізації.

9. Запропоновано кластерний підхід до удосконалення системи державної та регіональної підтримки розвитку промисловості України, який передбачає стимулювання мережі підприємств, наукових установ і суб'єктів ринкової інфраструктури для розробки і реалізації інноваційних проєктів у промисловості. Кластерний підхід дає змогу поєднувати переваги спеціалізації, інтеграції й кооперації у підвищенні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в організаційно-економічній системі вищого рівня: регіональному, галузевому кластері завдяки

консолідації ресурсів учасників. Ідея кластерної моделі реалізована на прикладі обґрунтування доцільності й організаційної схеми створення міжрегіонального промислового кластера «Надбужжя», метою якого є забезпечення сприятливих умов для інноваційного підприємництва у сфері циркулярної економіки шляхом спільного використання науково-дослідного, виробничо-технологічного й інфраструктурного потенціалу прикордонних регіонів України та Польщі.

10. Здійснено моделювання вибору стратегії інноваційного розвитку для суб'єктів промисловості, що ґрунтуються на використанні теорії нечітких множин в оцінюванні рівня інвестиційної привабливості й інноваційного потенціалу підприємств. На підставі запропонованого методологічного підходу обґрунтовано стратегічні напрями інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України, а саме, ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів», СП ТзОВ «Сферос-Електрон» і «ЛЕОНІ». Аргументовано, що перспективними економічними стимулами в реалізації стратегій інноваційного розвитку суб'єктів промисловості можуть бути для: 1) підприємств, які у виробництві застосовують шостий технологічний уклад – звільнення від сплати мита та податку на додану вартість на сировину, обладнання, комплектуючі, інші товари, які не виробляють в Україні; 2) учасників інноваційних проєктів – встановлення норми прискореної амортизації для третьої та четвертої груп основних засобів; 3) інноваційних підприємств – сплата земельного податку розміром 50 % чинної ставки оподаткування, зменшення на 50% податку на додану вартість і податку на прибуток, одержаного від виконання інноваційних проєктів; 4) підприємств, які не мають статусу інноваційного, але є суб'єктами інноваційної активності – запровадження дослідницького податкового кредиту.

Отримані наукові результати та практичні рекомендації сприятимуть стимулюванню інноваційної діяльності суб'єктів промисловості України з метою підвищення їх конкурентоспроможності і забезпечення сталого розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Kvak S. A. Polish-Ukrainian industrial parks-corridors. *Socio-Economic potential of Cross-Border Cooperation* : International collective monograph / Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine), University of Rzeszov (Poland). Lviv–Rzeszov, 2017. P. 81–91. – 0,5 д. а.
2. Квак С. А., Сорочак О. З. Матрична модель вибору інноваційно-інвестиційної стратегії промислових підприємств. Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ, 2018 р. 500 с. С. 237–255. – 0,75 д. а. (*Особистий внесок Квак С. А.* – 0,45 д. а., де здійснено апробацію методики вибору стратегії розвитку суб'єктів промисловості на прикладі машинобудівних підприємств України).
3. Hrynkevych O.S., Sorochak O.Z., Kvak S.A. Innovative activity of Ukrainian enterprises and potential of cross-border cooperation in the development of economic security. In Book: *Security of the XXI century: national and geopolitical aspects. Issue 2. : collective monograph* / in edition I. Markina. Prague: Nemoros s.r.o. 2020. Czech Republic. P. 175–183. – 0,5 д. а. (*Особистий внесок Квак С. А.* – 0,2 д. а економіко-статистичне обґрунтування спеціалізованих секторів міжрегіонального промислового кластера «Надбужжя»).

Публікації у наукових фахових виданнях України:

4. Квак С. А. Передумови та особливості успішного функціонування економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності машинобудівної промисловості України. *Наукові записки ЛУБП*. 2018. Вип. 19. С. 69–76. – 0,73 д. а.

5. Квак С. А. Пріоритетні галузі інноваційної діяльності промислових підприємств України. *Наукові записки ЛУБП*. 2011. Вип. 6. С. 51–57. – 0,3 д. а.

6. Шимко С. А. (Квак С. А.). Моніторинг інноваційного потенціалу в Україні. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону: методологічні підходи*. 2005. Вип. 3 (53). С. 306–316. – 0,5 д. а.

7. Шимко С. А., Вільчинська О. М. Оцінка інноваційної активності підприємств *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2006. Вип. 36. С. 587–589. – 0,2 д. а. (Особистий внесок Квак (Шимко) С. А. – 0,12 д. а, обґрунтовано систему показників для оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємств).

8. Шимко С. А., Васьків С. Ф. Концепція моніторингу стратегії розвитку регіону. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2007. Вип. 37 (2). С. 501–504. – 0,2 д. а. (Особистий внесок Квак (Шимко) С. А. – 0,1 д. а., де зроблено аналіз літературних джерел, обґрунтування програми моніторингу стратегії розвитку регіону).

9. Шимко С., Бакуш Г. Статистичний моніторинг стратегії розвитку регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.10. С. 173–176. – 0,2 д. а. (Особистий внесок Квак (Шимко) С. А. – 0,12 д. а, де виконано моніторинг стратегії розвитку регіону в частині індикаторів інноваційного розвитку).

10. Шимко С. А. Сателітний рахунок досліджень і розробок: проблеми побудови і розрахунку показників. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2009. Вип. 42. С. 291–297. – 0,3 д. а.

11. Шимко С., Бакуш Г. Інноваційна стратегія регіону у контексті його соціально-економічного розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2009. Вип. 39. С. 570–579. – 0,5 д. а. (Особистий внесок Квак (Шимко) С. А. – 0,3 д. а., де обґрунтовано індикатори моніторингу реалізації інноваційної стратегії регіону).

12. Гринькевич О. С., Квак С. А. Аналіз інноваційної діяльності підприємств з використанням міжнародних і національних індикаторів. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. Вип. 42. С. 27–39. – 0,5 д. а. (Особистий внесок Квак С. А. – 0,25 д. а., де проаналізовано позиції України у міжнародній інноваційній сфері).

Публікації у періодичних виданнях зарубіжних держав і/або наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

13. Sorochak O. Z., Kvak S. A., Gvozd M. The model for selection of innovation and investment strategy of machine-building enterprises: practical aspect. *Marketing and management of innovations*. 2020. № 2. P. 68–84. – 0,5 д. а. (Особистий внесок Квак С. А. – 0,3 д. а, де обґрунтовано систему індикаторів інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу).

14. Гринькевич О. С., Квак С. А. Моніторинг і стратегічна діагностика інноваційного розвитку промислових видів економічної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. С. 1–7. – 0,3 д. а. (Особистий внесок Квак С. А. – 0,15 д. а., де зроблено оцінку рівня реалізації потенціалу промислових підприємств в інноваційній сфері).

Публікації апробаційного характеру:

15. Гринькевич О. С., Квак С. А. Моніторинг інноваційної діяльності в системі аналітичної підтримки розвитку промислових підприємств в Україні. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація* (м. Київ, 26 березня 2020 р.) : зб. матеріалів Всеукр. наук-практ. конференції. Київ, 2020. С. 129–132. – 0,2 д. а.

(Особистий внесок Квак С. А. – 0,1 д. а, де розроблено систему показників оцінки потенціалу промислових підприємств та його реалізації в інноваційній сфері).

16. Квак С. А. Основні складники економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності. *Реформування економіки України: стан та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Київ, 25–26 листопада 2010 р.). Київ : МІБО КНЕУ, 2010. С. 100–102. – 0,2 д. а.

17. Квак С. А. Основні чинники стимулювання інноваційної діяльності машинобудівної промисловості в Україні. *Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 19–21 жовтня 2017 р.). Львів, 2017. С. 35–38. – 0,2 д. а.

18. Квак С. А. Порівняльний аналіз фінансування інноваційної діяльності в Україні та країнах ЄС. *Теорія і практика управління в умовах суспільних викликів* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції МАУП. Львів, 2019. С. 67–70. – 0,2 д. а.

19. Шимко С. А. (Квак С. А.) Теоретичні аспекти вивчення інноваційної діяльності. *Статистична оцінка соціально-економічного розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Хмельницьк, 20 травня 2010 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2010. С. 277–280. – 0,2 д. а.

20. Шимко С. А. (Квак С. А.) Міжнародний досвід побудови сателітного рахунку досліджень та розробок. *Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи* : зб. матеріалів Міжнар. студентсько-аспірантської конференції Львів: ЛНУ, 15-16 травня 2009 р. С. 534–535. – 0,1 д. а.

21. Шимко С. А. (Квак С. А.). Зростання інноваційного потенціалу регіональної економіки. *Моніторинг Стратегії розвитку Львівської області до 2015 року*. Львів, 2010. Вип. 9. С. 222–231. – 0,2 д. а.

АНОТАЦІЯ

Квак С. А. Економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2020.

Дисертація присвячена вирішенню науково-практичного завдання щодо обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України.

У роботі поглиблено розуміння сутності інноваційної діяльності, інноваційного підприємства, економічного механізму їхнього стимулювання у промисловості, систематизовано нормативно-правові акти, вдосконалено інформаційне забезпечення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності. Висвітлено джерела фінансування та види інноваційної активності промислових підприємств України в контексті ефективності їхнього економічного стимулювання, виявлено взаємозв'язок витрат на інновації та рівня доступу підприємств до кредитних ресурсів. Визначено тенденції формування інноваційної інфраструктури в Україні, з'ясовано передумови та особливості успішного функціонування вітчизняних промислових кластерів з урахуванням імплементації зарубіжного досвіду.

Розроблено науково-методичний підхід, який забезпечує формування матриці стратегій інноваційного розвитку підприємств за видами економічної діяльності, що ґрунтується на діагностиці їхнього сукупного потенціалу та рівня його реалізації в інноваційній сфері. Реалізовано ідею кластерної моделі стимулювання розвитку

інноваційної інфраструктури промисловості на прикладі створення міжрегіонального українсько-польського кластера «Надбужжя». Виконано моделювання вибору інноваційної стратегії для суб'єктів промисловості на підставі індикаторів їхньої інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу. Обґрунтовано рекомендації щодо реалізації запропонованих стратегій з урахуванням податкових стимулів і пріоритетних напрямів розвитку інноваційної сфери України.

Ключові слова: економічний механізм, інноваційна діяльність, інноваційне підприємство, промислові підприємства, стимулювання, стратегія інноваційного розвитку.

АННОТАЦИЯ

Квак С. А. Экономический механизм стимулирования инновационной деятельности промышленных предприятий Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Львовский национальный университет имени Ивана Франка, Львов, 2020.

Диссертация посвящена решению научно-практической задачи по обоснованию теоретических положений и практических рекомендаций совершенствования экономического механизма стимулирования инновационной деятельности промышленных предприятий Украины.

Углубленно понимание сущности инновационной деятельности, инновационного предприятия, экономического механизма их стимулирования в промышленности, систематизированы нормативно-правовые акты, усовершенствован инструментарий информационного обеспечения экономического стимулирования инновационной деятельности. Проанализированы источники финансирования и виды инновационной активности промышленных предприятий в контексте эффективности их экономического стимулирования, обнаружена взаимосвязь затрат на инновации и уровня доступа предприятий к кредитным ресурсам. Определены тенденции формирования инновационной инфраструктуры в Украине, выяснено предпосылки и особенности успешного функционирования отечественных промышленных кластеров с учетом имплементации зарубежного опыта.

Разработан научно-методический подход, обеспечивающий формирование матрицы стратегий инновационного развития предприятий по видам экономической деятельности и базируется на диагностике их совокупного потенциала и уровня его реализации в инновационной сфере. Реализована идея кластерной модели стимулирования развития инновационной инфраструктуры промышленности на примере создания украино-польского кластера «Надбужжя». Осуществлено моделирование выбора инновационной стратегии для субъектов промышленности с использованием индикаторов их инвестиционной привлекательности и инновационного потенциала. Обоснованы рекомендации по реализации предложенных стратегий с учетом приоритетных направлений развития инновационной сферы Украины и налоговых стимулов.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное предприятие, экономический механизм, промышленные предприятия, стимулирование, стратегия инновационного развития.

ANNOTATION

Kvak S. A. Economic mechanism of stimulation of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2020.

The understanding of the essence of the innovative activity, innovative enterprise, and economic mechanism of their stimulation in industry is deepened, the normative and legal acts are systematized, and the information support of the economic mechanism of stimulation of innovative activity (EMSIA) is improved.

From the point of view of a system and structural approach, it is proposed to define EMSIA as a set of economic methods, approaches, tools and levers of influence on innovative activity at all stages of industrial activity in order to ensure its competitiveness and increase contribution to sustainable economic development. A conceptual model of the economic mechanism of stimulation of innovative activity of industrial enterprises is developed, which is based on the principles of a system approach and takes into account strategic and program documents on the issues of the industrial development and innovation sector of Ukraine. The goal of the economic mechanism of stimulation of innovative activity is to increase the contribution of industry to the sustainable development and competitiveness of Ukraine's economy, the institutional basis of which includes state regulation instruments, market incentives and societal requirements, and the basic principles of which lie in the priority of national security, improvement of life quality, distribution of powers in state regulation, monitoring of stimulation effectiveness.

The role of Ukraine in the system of international and national indicators of innovative activity is analyzed, the sources of financing and types of innovative activity of industrial enterprises, directions of its stimulation are detected, the tendencies of the formation of the innovation infrastructure in Ukraine are revealed, and the preconditions of successful functioning of industrial clusters in Ukraine are defined. It is revealed that Ukraine falls behind by such criteria for the development of the innovation sector as labor productivity and financial support of innovative activity. According to the European Innovation Scoreboard, human resources are the strongest component of innovation for Ukraine, which has high values of indicators of doctoral graduates, patent applications. The weaknesses of the innovation sector development include the financial support of innovations, innovative activity of small and medium-sized businesses, as well as level of expenditures on research and development.

To economically stimulate the innovation infrastructure development in Ukraine, the urgency of solving the following tasks is substantiated: 1) to restore tax incentives taking into account the new conditions of functioning of innovation parks and clusters, 2) to increase public funding at the initial stages of forming innovation infrastructure objects, 3) to settle regulatory and legal support for their functioning.

A scientific and methodological approach is developed, which ensures the formation of a matrix of strategies for the innovative development of enterprises by types of economic activity and is based on a diagnosis of their total potential and its implementation in the innovation sector. As a result of the application of the technique for each of the industrial kinds of economic activity in Ukraine the strategy of innovative development and directions of economic stimulation of its realization are defined.

A cluster approach to improving the system of state and regional support for the development of Ukrainian industry is proposed. The idea of a cluster model is realized on the example of substantiation of the expediency and organizational scheme of the creation of the interregional industrial cluster “Nadbuzhzhia”. The purpose of the cluster is to provide favorable conditions for innovative entrepreneurship in the field of the circular economy of border regions of Ukraine and Poland through the joint use and development of the research, production, technological and infrastructural potential.

The paper proposes to choose the strategy of innovative development for industrial entities on the basis of indicators of their investment attractiveness and innovative potential. This approach allows adapting the decision-making process in uncertain market conditions to the maximum, taking into account strategic guidelines of the innovative development of industrial activities, areas of state support, strengths and weaknesses in investment attractiveness, market conditions.

Key words: innovative activity, innovative enterprise, economic mechanism, industrial enterprises, strategy of innovative development.

Підписано до друку 26.08.2020. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам.

Львівський національний університет імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.